

**TÜRK ŞİRKETLER HUKUKUNDA ULTRA VİRES İLKESİNİN DÜNÜ VE
BUGÜNÜ**PAST AND PRESENT OF THE ULTRA-VIRES PRINCIPLE IN TURKISH COMPANIES
LAW**Arş. Gör. Gökhan GÜNCAN**

Yalova Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Yalova/ TURKEY

ORCID No: 0000-0001-5055-1001

Özet

Mülga 6762 sayılı Ticaret Kanunu¹ m. 137 ticaret şirketlerinin² ehliyetlerini (hak ehliyetini) şirket esas sözleşmesinde yer alan işletme konusu ile sınırlamıştı. Şirketin esas sözleşmesinde yazılı işletme konusunu aşan işlemler ultra vires³ işlem olarak nitelendirilerek yok hükmünde sayıldı⁴. Yok hükmünde kabul edilen işlemler, hukuk dünyasında hiç mevcut olmadığından onları tekrar geçerli hale getirme imkanı da bulunmamaktaydı. Zira, mevcut olmayan bir hukuki işlem, en baştan itibaren geçersizdir; tarafların tamamının menfaati bunu gerektirse bile işlemi onay veya icazetle geçerli kılma olanağı yoktu. Anılan işlemi geçerli bir biçimde yapabilmenin tek yolu esas sözleşmeyi değiştirerek şirketin faaliyet konusunu anılan işlemi de içerisine alacak şekilde düzenlemek ve işlemi en baştan tekrar yapmaktır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun⁵ m. 125 hükmü, -eTK m.137’de olduğu gibi- ticaret şirketlerinin tüzel kişiliğe sahip olduğunu vurgulamıştır. Ancak, TTK’den farklı olarak ticaret şirketlerinin ehliyetlerinin şirket sözleşmelerinde yazılı işletme konularıyla sınırlı olduğuna dair ibareyi kaldırmıştır. Böylece, ticaret şirketlerinin hak ehliyetinin bir sınırı olan ultra vires ilkesinden vazgeçilerek; ticaret şirketlerinin hak ehliyeti TMK m. 48 anlamında en geniş biçimde kabul edilmiştir. TTK m. 125 gerekçesinde de bu hususa yer verilmiş ve ultravires

¹ Kısaca: eTK

² Ticaret şirketleri için yeni Ticaret Kanununun 124. maddede benimsediği sınıflandırmayı kabul edeceğiz. Buna göre ticaret şirketleri şahıs şirketleri, sermaye şirketleri ve kooperatiflerden ibarettir. Şahıs şirketi ile kollektif ve adi komandit şirketleri; sermaye şirketi ile de anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketleri kastedeceğiz.

³ LAW DICTIONARY WITH PRONOUNCIATION ultra viresi şu şekilde tanımlar:“Bir tüzel kişinin amaçları dışında kullanılan yetkisi; Tüzel kişi kanunlar tarafından yaratılan suni varlıktır. Her tüzel kişinin belli amaçları vardır. Şirket yöneticilerine bu amaca uygun olarak bir takım yetkiler verilir. Ultra vires, tüzel kişilerin açık ya da açık olmayan yetkilerinin aşılması ile hükümsüz olan eylem ve işlemdir.” (Law Dictionary, 6. Bs., 1950, s. 356); Uğur Mumcu, “İngiliz Hukukunda Ultra Vires Kavramı”, **AÜHFD**, C. 27 S. 1-2 s. 57; “Ultra vires, Latince bir kavramdır. Kelime anlamı itibariyle ultra ötesine, ötesindedışına, dışında; vires ise, güç, kuvvet demektir. Buna göre, ultra vires, gücün, yetkinin ötesinde, dışında anlamını ifade etmektedir.” Pulaşlı, Hasan, **Şirketler Hukuku**, Karahan Kitapevi, 4. Baskı, İstanbul, 2003, s. 53.

⁴ Arslanlı, Halil, **Kollektif ve Komandit Şirketler (Kısaca: KKS)**, 2. Bs. Fakülteler Matbaası İstanbul-1960, s. 81; Ülgen, Hüseyin, “Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti”, **Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2000, s.1288; Poroy, Reha (Tekinalp, Ünal; Çamoğlu Reha), **Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku**, 10. Bs., Arıkan Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul 2005, s. 101; Pulaşlı, Hasan, **a.g.e.**, s. 53, 54; İMREGÜN, Oğuz, “Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Ehliyet ve Temsili” (Kısaca:Ehliyet), **II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası (10-18 Mayıs 1961) Bildiriler- Tartışmalar**, 1. Kısım, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1961.

⁵ Kısaca: TTK

ilkesinin kaldırıldığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla, ultra vires ilkesinden vazgeçilmesi hususunun Kanun oyuğunun bilinçli bir tercihinin sonucu olduğu söylenebilecektir.

Ticaret şirketlerinin esas sözleşmelerinde yazılı işletme konusu artık onların hak ehliyetlerini sınırlayan bir unsur değildir. Buna rağmen işletme konusu halen ticaret şirketleri için önemini korumaktadır. Ticaret şirketlerinin esas sözleşmelerinin zorunlu unsurlarını düzenleyen TTK m.213⁶, m. 339⁷ ve m. 576⁸ hükümlerinde işletme konusu, halen esas sözleşmede bulunması gereken zorunlu unsurlar arasında sayılarak, yerini korumaya devam etmektedir. Anılan hükümlerde şirket sözleşmesinde bulunması zorunlu unsurlar arasında, adı geçen şirket türlerinde ortak bir ifade olarak “esaslı noktaları belirtilmiş ve tanımlanmış bir biçimde işletme konusu” ibaresi kullanılmıştır. İşletme konusu ayrıca, ticaret şirketlerinde temsil yetkisinin kapsamını belirleyen TTK m. 233⁹ ve m. 371¹⁰ hükümlerinde, şirketi temsile yetkili olanların temsil yetkisini sınırlayan bir unsur olarak da varlığını korumaktadır.

Bu hükümler değerlendirildiğinde anlaşılıyor ki, her ne kadar ticaret şirketlerinin ehliyeti bakımından ultra vires ilkesinden vazgeçilmişse de temsili bakımından ilke korunmaya devam edilmektedir.

Çalışmada ticaret şirketlerinin ehliyetini işletme konusuyla sınırlayan eTK 137 ve ehliyeti en geniş anlamda tanımlayan TTK 128 hükümleri çıkış noktası olarak belirlenerek, ticaret şirketlerinin temsil yetkisini düzenleyen hükümler irdelenmiştir. Böylece, ultra vires ilkesinin ticaret şirketlerinin ehliyeti ve temsili üzerindeki etkileri mülga 6762 sayılı Ticaret Kanunu ve meri 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri çerçevesinde karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ticaret Şirketleri, Ehliyet, Temsil, Ultravires İlkesi

Abstract

Abolished Commercial Code No. 6762 art. 137 limited the entitlement of commercial companies to the “subject of activity” included in the company's articles of association. Transactions exceeding the scope of operation written in the company's articles of association were deemed to be ultra vires transactions and were deemed null and void. Since the transactions that were deemed null and void were not available in the legal world, it was not possible to make them valid again. Because, a legal transaction that does not exist is invalid from the very beginning; even if the interests of all parties require it, it is not possible to validate the transaction with approval or authorization. Therefore, since transactions outside the scope of business of commercial companies were also considered null and void, there was no approval or ratification procedure that could make them valid. The only way to carry out the aforementioned transaction in a valid manner was to change the articles of association, regulate the company's field of activity to include the aforementioned transaction, and re-do the transaction from the beginning.

⁶ Kollektif şirketlerde

⁷ Anonim şirketlerde

⁸ Limited şirketlerde

⁹ Kollektif şirketlerde

¹⁰ Anonim şirketlerde

In the Turkish Commercial Code no. 6102 art. 125 provision emphasized that commercial companies have legal personality, as in article 137 of the abolished Commercial Code no. 6762. However, unlike the abolished one, by eliminating the ultra vires principle, which is a limit to the competence of commercial companies. It has been widely accepted in the meaning of Turkish Civil Code art. 48. This issue was also included in the Turkish Commercial Code no:6102 art. 125 justification, and it was stated that the ultravires principle was abolished. Therefore, it is understood that the ultravires principle was abandoned as a result of the conscious choice of the Lawgiver.

The subject of business is no longer a limiting element of the legal capacity of commercial companies. Despite this, the subject of business still maintains its importance for trading companies. Turkish Commercial Code no:6102 art. 213, which regulates the mandatory elements of the articles of association of commercial companies, in the provisions of 339 and 576, the subject of activity continues to maintain its place as a mandatory element that should be included in the articles of association. In the aforementioned provisions, among the mandatory elements to be included in the articles of association, as a common expression in the aforementioned company types, the phrase "business subject in a specified and defined manner" is used. The subject of operation is also in the Turkish Commercial Code no. 6102 art. 233 and in the provisions of art. 371, it remains as a factor limiting the representation authority of those authorized to represent the company.

When these provisions are evaluated, it is understood that although the ultra vires principle has been abandoned in terms of the competence of commercial companies, the principle continues to be preserved in terms of representation.

In the study, the provisions of abolished Commercial Code no:6762 art. 137, which limits the license of commercial companies to the subject of activity and art. 128, which defines the license in the broadest sense, were determined as the starting point, and the provisions regulating the authority of representation of commercial companies were examined. Thus, the effects of the ultra vires principle on the competence and representation of commercial companies have been comparatively examined within the framework of the abolished Commercial Code No. 6762 and the current Turkish Commercial Code No. 6102.

Keywords: Commercial Companies, Representation, Entitlement, Ultravires Principle

I. 6762 SAYILI KANUNDA ULTRA VİRES İLKESİNİN TİCARET ŞİRKETLERİNİN EHLİYETİ VE TEMSİLİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

A. Ultra Vires İlkesinin Ortaya Çıkışı

Ultra vires ilkesi ülkemizde ticaret hukuku alanında ilk kez Prof. Dr. Halil Arslanlı tarafından savunulmuştur. Arslanlı, doktora tezinde planlı iktisat sistemi gereği ve kimi teşebbüslerin adı geçen iktisat sistemindeki ağırlığı ve öneminden dolayı ehliyetlerinin belirli ve sınırlı olması gerektiğini savunmuştur¹¹. Arslanlı, ehliyetin sınırlı yada sınırsız oluşunu esas sözleşmede maksat ve mevzuunun değişikliğinde ortaklara verilen yetki çerçevesinde değerlendirmiş, resmi bir makamın iznine ihtiyaç duymadan esas sözleşmede değişiklik yapılabiliyorsa şirketin ehliyetini sınırsız, yapılamıyorsa sınırlı saymıştır. Bu bakımdan ETK

¹¹ Arslanlı, **Devletçilik**, s. 30.

m. 137 hükmünün esas sözleşme değişikliğini izne ihtiyaç duymadan değiştirebilen, yani konu dışı işlemi bağımsız olarak esas sözleşmeye dahil edebilen kollektif, komandit ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketleri de kapsamını eleştirmiştir¹².

Ultra vires ilkesi, kanunda hem ticaret şirketlerinin ehliyetini hem de temsilini düzenleyen hükümlerde etkisini göstermiştir. Şimdi, meri Ticaret Kanunu kapsamında önce ultra vires ilkesinin ticaret şirketlerinin hak ehliyeti sonra da temsili üzerindeki etkilerini incelenecektir.

B. Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti Üzerinde

1. Genel olarak

Ticaret şirketleri, tüzel kişiliğe¹³ sahiptir¹⁴. Bu gerekçeyle, ticaret şirketleri hak ehliyeti¹⁵ ve fiil ehliyetine¹⁶ haizdir.

Hak ehliyeti haklara ve borçlara ehil olmayı ifade eder. Tüzel kişilerin hak ehliyetini düzenleyen TMK m. 48 (eMK m. 46) gereği, cins, yaş, hısımlık gibi yaratılış gereği insana özgü nitelikler dışında tüzel kişiler bütün haklara ve borçlara ehildir. TMK, tüzel kişilerin hak ehliyetini en geniş anlamda belirlese de; eTK m. 137 ticaret şirketlerinin hak ehliyetini esas sözleşmelerinde yazılı işletme konularıyla sınırlı tutmuştu¹⁷. Bu açıdan değerlendirildiğinde, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun yürürlükte olduğu dönemde TMK m. 48 hükmünün ticaret şirketleri için uygulama alanı bulamayacağı açıktı¹⁸. Zira, tüzel kişilerin hak ehliyetini en geniş anlamda tanımlayan TMK 48 hükmünün karşısında, ticaret şirketlerinin hak ehliyetini işletme konusu ile sınırlayan ve ticaret şirketleri için özel hüküm niteliğinde olan eTK 137 hükmü bulunmaktaydı. Bu kanıyı güçlendiren bir diğer hüküm de eTK 138 idi. Nitekim uygulanacak hükümler başlıklı eTK m. 138 hükmünde ticaret şirketlerine uygulanacak hükümler arasında eMK m. 46 (TMK m. 48) sayılmamıştı¹⁹.

¹² Arslanlı, **KKŞ**, s. 81,82.

¹³ Tüzel kişi doktrinde “Belirli bir amacı gerçekleştirmek için örgütlenmiş, başlı başına bağımsız bir varlığa sahip olan, hukuk düzenince kendilerine haklar ve borçlar edinebilme imkanı tanınmış kişi ve mal toplulukları” olarak tanımlanır. (Bkz. Akipek, Jale G., Akıntürk, Turgut, **Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku**, C. 1, 5. Bs. Beta Y. İstanbul, 2004).

¹⁴ TMK m. 47, eTK m.137.

¹⁵ TMK m. 48.

¹⁶ TMK m. 49,50.

¹⁷ HGK'nin 01.07.1964 tarih ve T-286/500 sayılı kararı: “Mahkeme MK. 46 (TMK m. 48) hükmüne dayanarak tüzel kişilerin cins, yaş veya hısımlık gibi gerçek kişilerle özgü olanlardan başka tüm hakların sahibi ve borçların boşluğu olabileceği ilkesini benimseyerek hüküm kurmuş ise de, ticaret ortaklıkları için bu görüş yasaya aykırıdır. Gerçekten ticaret ortaklıkları ve bu arada anonim ortaklıklar, eTK'nin 137. maddesi hükmünce, ancak işletme konusu çevresi içinde kalmak şartıyla hak edinebilirler” (bkz. Moroğlu, Erdoğan/ Kendigelen, Abuzer, **Notlu İctihath Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, 9. Baskı, XII Levha Yayıncılık, 2010, s. 170).

¹⁸ Karş. “ETK m. 137 iddia edildiği gibi, eMK. 46 (TMK m. 48)’e göre özel ve ayrık bir hüküm değildir. Aksine her iki hüküm birbirlerini tamamlar niteliktedir. Bir başka deyişle eTK m. 137'nin varlığı, ticaret ortaklıklarına eMK m. 46 (TMK. M. 48)'in uygulanmasını engellememekte; bilakis bunların ehliyetinin belirlenmesinde her iki hükmün de uygulanması gerekmektedir. Kuntalp, Erden, “Ticaret Ortaklıklarının Ehliyeti”, **Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II Bildiriler-Tartışmalar**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1985, s.7.

¹⁹ “Ticaret Kanununun 138. maddesi yaptığı yollamalar arasında Medeni Kanununun 46. maddesini anmamak suretiyle bir tüzel kişilik olarak ticaret şirketlerine bu kadar geniş hak ve yetki tanımadığını açıkça belirtmiş olmaktadır.” Akyazan, Sıtkı, “Türk Ticaret Kanununun 137. maddesinin Anlam ve Kapsamı Üzerine Bir İnceleme”, **Batider**, C.VII, S.4, Aralık, 1974, s.830.

Kanun koyucu mülga Ticaret Kanunu döneminde muhtelif hükümlerde²⁰ esas sözleşmede bulunması zorunlu unsurlar arasında şirketin konusunu saymıştı. Buna göre ticaret şirketlerinin hak ehliyetinin sınırları esas sözleşmeye konulan konunun kapsamına göre iradi olarak belirlenmekteydi. Esasen işletme konusunun kapsamının açık ve sınırlı olması gerekmektedir. Konu hiç yazılmamışsa yada basiretli iş adamlarını bile yanıltacak şekilde şüpheli ve belirsizse ticaret şirketlerinin hak ehliyetlerini (başka bir ifadeyle tüzel kişiliklerini) kazanamayacağı²¹ ve Borçlar Kanunu hükümleri gereği adi şirket sayılacağı savunulmuştu²².

Fiil ehliyeti, hak ehliyetinin sınırları içinde, kişinin kendi fiil ve işlemleriyle hak edinip borç yüklenebilmesini ifade eder. TMK m. 49, 50 hükümleri gereği tüzel kişilerin de, gerçek kişiler gibi, fiil ehliyetlerinin olduğu hususu tartışmasızdır²³. Tüzel kişiler, fiil ehliyetine kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip oldukları an sahip olurlar (TMK m. 49). Bütün tüzel kişilerde karar almaya ve tüzel kişiyi temsil etmeye yetkili organlar bulunur. Bu organlar aracılığıyla tüzel kişinin iradesi oluşur; tüzel kişi hak kazanır ve borç altına girer (TMK m. 50). Tüzel kişinin idare organı, tüzel kişiyi üçüncü kişilere karşı temsil eder²⁴. Bu bakımdan, organlar aynı zamanda tüzel kişinin kanuni temsilcileridir.

Tüzel kişilerde hak ehliyetini fiil ehliyetinden ayırmak çok güçtür²⁵; tüzel kişinin bir hususta hak ehliyeti varsa fiil ehliyeti de vardır. Başka bir ifadeyle, hak ehliyetini kısıtlayan bir husus fiil ehliyetinin de sınırını oluşturur²⁶. Bu gerekçeyle, bütün ticaret şirketlerinin hak ehliyetlerini işletme konusu ile sınırlayan ETK m. 137 hükmü aynı zamanda onların fiil ehliyetlerinin de doğal bir sınırını oluşturmaktaydı. Ancak ticaret şirketlerinin fiil ehliyetini sınırlayan hüküm sadece bundan ibaret değildir. Temsile yetkili organın yetkilerini kısıtlayan hükümler de aynı zamanda tüzel kişiliğin fiil ehliyetini kısıtlar.

Ticaret şirketlerinin hak ehliyeti eTK m. 137’de düzenlenmişti. Şöyle ki:

²⁰ Kollektif şirketlerde eTK m. 155 (şirket konusu); komandit Şirketlerde eTK m. 244 atf hükmünün yollamasıyla eTK m. 155; anonim şirketlerde eTK m. 279 (şirketin maksat ve konusunu teşkil eden işlemlerin çeşit ve niteliği); limited şirkette eTK m. 506 (işletmenin konusu); paylı komandit şirkette eTK m. 478 atf hükmünün yollamasıyla eTK m. 279 hükümleri.

²¹ Domaniç, Hayri, **Adi- Kollektif ve Komandit Şirketler** (Kısaca: KKŞ), 4.bs., Temel Yayın Dağıtım, İstanbul, 1988, s. 127, dn. 5.

²² Adi şirket sayılmalarının sonucu olarak, ortaklar BK m.534 hükmü gereği sınırsız, birinci dereceden, müteselsilen sorumlu olacaktır.

²³ Dolayısıyla ticaret şirketleri de fiil ehliyetine sahiptir. Ticaret şirketleri fiil ehliyetlerini yasal temsilcileri (yemsile yetkili organ) aracılığıyla kullanır.

²⁴ Karş. “Şirket idare meclisi için ister organ densin, ister başka bir ibare kullanılsın bunlar kanuni mümessildir. Nasıl kanuni mümessillerin muameleleri, istimal ehliyetini haiz olmayan şahısların hukuk muhitine tesir ediyorsa, organların muameleleri de hükmi şahsı ilzam eder.” (Bkz. Arslanlı, Halil, **Türk Hukukunda Devletçiliğin Anonim Şirketlerin Ehliyeti Üzerine Tesiri** (Kısaca: Devletçilik), Doktora Tezi, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1942).

²⁵ “Tüzel kişilerde hak ehliyeti ve fiil ehliyeti hemen her zaman çakışıktır; fiil ehliyeti olmadan hak ehliyetinin varlığını sürdürebildiği tek durum, zorunlu organların geçici olarak mevcut olmamasıdır”. (Bkz. KARABİCİOĞLU, Orhan Batur, **Anonim Şirketlerde Hak-Fiil Ehliyeti ve Ultra-Vires**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998).

²⁶ “... Ehliyetin hudutları, hiç olmazsa nazari bakımdan, temsil selahiyetinin hudutlarını da tayin eder. Çünkü aslın ehil olmadığı hususlarda temsilci de şirket adına muamele yapamamalıdır...” (Bkz. Ansay, Tuğrul “Anonim Şirketlerde Ehliyet Meselesi” **Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, (27 Nisan-3 Mayıs 1959) Tebliğler-Müzakereler- Yabancı Dilde Hülasalar**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1959 s.81).

“Ticaret şirketleri hükmi şahsiyeti haiz olup şirket mukavelesinde yazılı işletme mevzuunun çevresi içinde kalmak şartıyla bütün hakları iktisap ve borçları iltizam edebilirler. Bu husustaki kanuni istisnalar mahfuzdur.”

“İşletme konusu” ile kastedilen şirketin maksat ve gayesine ulaşmak üzere yürüttüğü faaliyetin dahil olduğu alandır. Ticaret şirketleri, faaliyet gösterecekleri alanları esas sözleşmelerinde göstermek zorundadır. Nitekim TTK’nın muhtelif hükümlerinde işletme konusu ticaret şirketlerinin esas sözleşmelerine konulması gereken zorunlu unsurlar arasında yer almaktaydı²⁷. Doktrinde işletme konusunun kapsamının açık ve sınırlı olması gerektiği, aksi halde, yani işletme konusu hiç yazılmamışsa yada basiretli iş adamlarını bile yanıltacak şekilde şüpheli ve belirsizse ticaret şirketleri hak ehliyetlerini (başka bir ifadeyle tüzel kişiliklerini) kazanamayacağı²⁸ ve BK hükümleri gereği adi şirket sayılacağı ifade edilmişti²⁹.

ETK m. 137 hükmü, “umumi hükümler” faslında düzenlendiğine göre bütün ticaret şirketleri için uygulanması gerektiği hususunda şüphe yoktu. ETK m. 136 açıkça kooperatifleri de ticaret şirketleri arasında saydığından, eTK m. 137 hükmü kooperatifler hakkında da uygulama alanı bulmaktaydı. Kanunda, şahıs ve sermaye şirketleri için de ehliyet bakımından farklılık yaratılmamaktaydı. Dolayısıyla, bu hüküm şahıs şirketleri için de uygulama alanı bulacaktı. Doktrinde özellikle eTK m. 165 hükmünden hareketle (bu hüküm eTK m. 137 son cümlesinde yer alan kanuni istisnalardan biri olarak kabul ederek) kollektif ve komandit şirketlerin ehliyetinin gayrimahdut olduğunu savunan görüşler mevcuttu³⁰. Ancak bu görüşün isabetli olmadığı söylenebilir³¹. Çünkü, ETK m. 165 hükmü, temsil yetkisini değil idare işlerini düzenlemekte ve olağan ve olağanüstü idare işlerinde gereken nisabı belirlemekteydi. Burada şirket mevzuuna girmeyen işten kasıt, şirketin faaliyet konusunu aşan her türlü iş değil, ticari hayatın gereği olarak ve şirketin amacına ulaşmak için yapmak zorunda olduğu ve mevzuuyu aşsa da konuyla doğrudan bağlantılı işlerdi. Örneğin, kollektif şirket ortakları oybirliğiyle de olsa işletme konusu dışındaysa ve konuyla bağlantılı değilse, gayrimenkul alamaz, satamaz. Ancak, idare işlerini görmek, fabrika kurmak için gayrimenkul alabilir, kiralayabilir; daha önce almış olduğu gayrimenkul üzerinde tasarrufta bulunabilir³².

Kanun, ticaret şirketlerinin ehliyetini işletme konusunun çevresi içinde sınırlamıştı. Dolayısıyla, ticaret şirketlerinin hak ehliyetinin sınırları hem şirketin işletme konusu dairesinin içerisindeki, hem de bu dairenin çevresindeki fiil ve işlemleri kapsamaktadır. Şirketin esas

²⁷ Kollektif şirketlerde ETK m. 155 (şirket konusu); komandit Şirketlerde m. 244 atf hükmünün yollamasıyla m. 155; anonim şirketlerde m. 279 (şirketin maksat ve konusunu teşkil eden işlemlerin çeşit ve niteliği); limited şirkette m. 506 (işletmenin konusu); paylı komandit şirkette m. 478 atf hükmünün yollamasıyla m. 279 hükümleri.

²⁸ Domaniç, **KKŞ**, s. 127 dn. 5; Domaniç, Hayri, **Anonim Şirketler** (Kısaca: A.Ş.), Eğitim Yayınları, İstanbul, 1978, s. 10; Domaniç, Hayri, **Türk Ticaret Kanunu Şerhi**, C.1 (Kısaca: Şerh.I), Temel Yayıncılık, İstanbul, 1988, s.449.

²⁹ Adi şirket sayılmalarının sonucu olarak, ortaklar BK m.534 hükmü gereği sınırsız, birinci dereceden, müteselsilen sorumlu olacaktır.

³⁰ İmregün, oğuz, **Kollektif, Komandit ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Ortaklıklar** (Kısaca: KKOR), Yasa Yayıncılık, İstanbul, 1989, s. 25,26; İmregün, **Ehliyet**, s. 284, 285, 288; Eriş, Gönen, **Açıklamalı- İhtihatlı Ticaret Kanunu**, 2. C. (54-371. maddeler), Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 1655.

³¹ Bkz. Domaniç, **KKŞ**, S.137-139; Domaniç, Hayri, **Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi II** (Kısaca Şerh II), Temel Yayınları, İstanbul, 1988, s.160 vd.

³² Tabi ki bu hususlar işletme konusu içerisinde; ancak ETK m. 165 anlamında “olağanüstü” olarak nitelendirebileceğimiz hususlardandır ki, tüm ortakların oybirliği gerekir.

sözleşmesinde yazılı işletme konusu dışında olsa bile, doğrudan yada dolaylı olarak işletme konusunun elde edilmesi yada üretimi için yardımcı işleri işletme konusu çevresinde değerlendirmek gerekirdi³³. Bu bağlamda, kerestecilikle uğraşan şirketin kerestelerini rehin göstererek kredi temin etmesi³⁴, bir ticaret şirketinin aynı sermayesini elinden çıkarması, işletmesi yada idari işleri için yer kiralaması, satın alması işlerini işletme konusu çevresinde değerlendirmek gerekirdi. Bir görüşe göre şirket konularının elde edilmesi için zaruri iş ve işlemler ana mukavelede yazılı olmasına yada özel kanun hükmünden yararlanmaya (ETK m. 137’de saklı tutulan kanuni istisnalara) ihtiyaç duymaksızın muteberdir; örneğin, bir sanayi kolunda faaliyet göstermek üzere kurulan şirketin fabrika tesis etmesi, makina alması bunları elden çıkarması, yenilemesi gibi³⁵. Kanaatimizce bunlar zaten işletme konusunun çevresine dahil tutulabilecek hususlar olduğundan hak ehliyeti içerisinde değerlendirilebilecek hususlardı.

Sonuç olarak, eğer bir işlem ticaret şirketinin esas sözleşmesinde yazılı işletme konusu çevresi dışında ise “ultra vires işlem” söz konusu olmakta; başka bir ifadeyle işlem şirketin hak ehliyeti dışında kalmaktaydı. Ancak bir işlem esas sözleşmede yazılı işletme konusu çevresi içinde değerlendirilebiliyorsa bu takdirde işlemin niteliği “intra vires” olacak ve adı geçen işlem şirketin ehliyeti kapsamında değerlendirilecektir.

2. Kanuni istisnaları

ETK m. 137 ticaret şirketlerinin hak ehliyetini işletme konusuyla sınırlamış ve arkasından kanuni istisnaları saklı tutmuştu. Burada saklı tutulan istisnalar kanunlarda geçen ve ticaret şirketlerinin ehliyetini işletme konusu içinde daha da sınırlayan (daraltıcı) veya işletme konusu çevresi dışındaki iş ve işlemleri ehliyet kapsamında değerlendiren (genişletici) hükümler söz konusu olabilecekti. Doktrindeki genel kabul de bu yönde gelişmişti; başka bir ifadeyle doktrinde kanunda bahsi geçen “istisna” deyimini ehliyeti daha da sınırlayan veya genişleten kanuni hükümler olarak değerlendirilmekteydi³⁶. Belirtmek gerekir ki, hükümden açıkça “kanuni istisnalar” saklı tutulduğuna göre, kanun hükümlerinde yer almayan bir husus bu kapsamda değerlendirilme imkanı bulunmamaktaydı; ancak kanunda düzenlenmese dahi işletme konusuna ulaşmak için yapılması zaruri olan iş ve işlemler³⁷, işletme konusu dışında kalmasına rağmen, şirketin hak ehliyetine dahil olabilecekti. Şimdi bu istisnalar incelenecektir.

a. Ehliyet sınırını daraltan istisnalar:

Kural olarak şirketin hak ehliyeti işletme konusu ve çevresiyle sınırlıydı. Ancak bazı kanuni düzenlemelerin ticaret şirketlerinin ehliyetini daha da sınırladığı kabul edilmekteydi.

i. **Tasfiye Hali**³⁸: Kanunun ticaret şirketlerinin tasfiyesini düzenleyen muhtelif hükümleri³⁹ ile, tasfiye haline giren ticaret şirketlerinin hak ehliyetinin tasfiye amacıyla sınırladığı kabul edilmekteydi. Dolayısıyla tasfiye sürecine giren bir şirket işletme konusu içinde dahi olsa tasfiye amacını aşan işlemleri yapamayacağı kabul edilmekteydi. Tasfiye

³³ Bkz. Akyazan, **a.g.m.**, s. 832.

³⁴ **A.e.**, s. 832.

³⁵ Domaniç, **KKŞ**, s. 136; Domaniç, **Şerh II**, s. 159.

³⁶ İmregün, **Ehliyet**, 281 vd.

³⁷ Bunları işletme konusunun çevresinde değerlendirmek mümkündür.

³⁸ İmregün, **Ehliyet**, s. 281; Domaniç, **KKŞ**, s. 134.

³⁹ TTK m. 208 (kollektif şirketler), TTK m. 267 ve 439 (anonim şirketler), 476 (Sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklık) TTK m. 552 (limited şirket), Koop. K. m. 98.

sürecine giren şirketin hak ehliyeti tasfiye amacıyla sınırlanmış olup; bu sınırı aşan işlemler de yok hükmünde kabul edilmekteydi⁴⁰.

ii. Devlet tekeli ve tekeli ve devlet müdahalesini düzenleyen emredici hükümler⁴¹:

Bu hükümler, kamu yararı gözetilerek çay, alkol, tütün, tuz gibi ürünlerde ilgili oldukları mevzuat gereği konulan hükümlerdi. Bu alanda faaliyet gösteren şirketlerin ehliyetinin faaliyetin ilgili olduğu mevzuatın gerektirdiği çerçevede sınırlı olduğu kabul edilmekteydi.

iii. Diğer haller: Ticaret şirketlerinin hak ehliyetini daraltan istisnalar yukarıda bahsedilenlerle sınırlı değildi. Örneğin Sigortacılık Kanunu ve Bankacılık Kanununda ilgili şirketlerin hak ehliyetini sınırlayan hükümler sevk edilmişti. 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 3. maddesi⁴² gereği sigorta ve reasürans şirketleri doğrudan bağlantısı olmayan diğer konularda faaliyet gösteremez hükmü yer almaktaydı. Aynı şekilde, 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 4. maddesi bankaların yürütebileceği faaliyet konularını belirleyerek, hak ehliyetini sınırlamıştı.

b. Ehliyet sınırını genişleten istisnalar:

Bu bölümde inceleyeceğimiz istisnalar, şirketin işletme konusu çevresinde olmasa dahi, şirketin ehil olduğu fiil ve işlemleri ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, şirket ehliyeti işletme konusu çevresi dışına çıkılabilecek şekilde genişlemekte ve işlem yada fiil ultra vires sayılmamaktadır.

i. Bazı Haksız Fiiller⁴³: İşletme konusu içerisine giren bir faaliyeti yürütürken şirketin kanuni temsilcilerinin bir üçüncü kimseye hukuka aykırı ve haksız olarak zarar vermesi mümkündür. Bu durumda, şirketi sorumlu tutan hükümler haksız fiili de şirketin ehliyeti içerisinde değerlendirmek suretiyle ehliyeti genişlettiği kabul edilmekteydi. Nitekim kanunda, bütün ticaret şirketleri için şirkete ilişkin faaliyetler icra edilirken gerçekleşen haksız fiilden doğan zararlardan şirketin sorumlu olacağı ilkesini benimsemişti⁴⁴. Belirtmek gerekir ki bir haksız fiilin şirkete yüklenmesi, başka bir ifadeyle şirketin haksız fiile ehil olabilmesi için söz konusu fiilin şirketi temsilen şirketin iştiğal konusu içinde bir faaliyet sürdürülürken işlenmesi gerekir.

ii. Diğer Haller: Burada vereceğimiz örnekler, şirketin işletme konusu dışında olan, ancak kanunun muhtelif hükümlerle şirketi ehil kıldığı işlemlerdir. Bu hükümler de şirketin hak ehliyetini genişleten istisnaları arasında değerlendirilebilir. Örnek vermek gerekirse: eTK m. 289-6 hükmü gereği anonim şirket ilk genel kurulunun bir gündem maddesi olarak “Kurucuların şirketi kurmak için giriştikleri taahhütlerle yaptıkları muamele ve masrafların kabulü” hususunu kabul etmişti. Hüküm gereği, işletme konusu çevresi içinde olmasa bile şirket, kurucularının şirketi kurmak için giriştikleri taahhüt ve yaptıkları işlem ve masrafları kabul edebilecektir.

⁴⁰ Karş. “Tasfiye amacıyla sınırlanan şirketin fiil ehliyeti olup, tasfiye amacını aşan işlemlere şirketin icazet vermesi mümkündür” (Bkz. Tekinalp, Ünal, “Ticaret Ortaklıklarında “Tasfiye Gayesi”nin anlamı”, **İktisat ve Maliye Dergisi**, C. XXI, S.1 s. 25).

⁴¹ Bkz. Domaniç, **KKŞ**, s. 134.

⁴² “MADDE-3: Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması şarttır. Sigorta şirketleri ve reasürans şirketleri, sigortacılık işlemleri ve bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında başka işlemler edemez”.

⁴³ İmregün, **Ehliyet**, s. 282 vd.

⁴⁴ eTK m. 177, 256, 321, 481, 542, Koop. m. 59.

İmregün, eTK m. 165 hükmünü de eTK m. 137’de geçen kanuni istisna hallerinden biri olarak değerlendirmiş; bu hükümden hareketle şahıs şirketlerinin hak ehliyetininin gayrimahdut olduğu sonucuna varmıştı⁴⁵. Bu görüş doktrinde eleştirilmişti⁴⁶. Kanımca, eTK m. 165 hükmünün şirketin ehliyetini genişletici istisnalardan biri olarak değerlendirilme imkanı bulunmamaktadır.

3. Ultra vires işleminin sonuçları

6762 sayılı Ticaret Kanununun yürürlükte olduğu tarihte ultra vires işlemin sonuçları hakkında doktrinde görüş birliği söz konusu değildi. Doktrindeki baskın görüş bu işlemlerin yokluk yaptımına tabi olacağını savunurken, işlemin butlanla sakatlanacağını ileri sürenler de mevcuttur. Yokluk yada butlanın sonuçlarından farklı çözümler öne süren yazarlarımız da mevcuttu. Farklı görüşlere daha sonra değinmek üzere öncelikle yokluk ve butlanın ne olduklarını belirleyerek onları karşılaştırmak ve arkasından da ultra vires işlemin tabi olacağı yaptırım tespit edilmeye çalışılacaktır.

a. Yokluk ve Butlan Kavramları

Yokluk, akdın kurucu unsurlarını teşkil eden karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının bulunmaması halidir; bu durumda akit varlık kazanamaz, akdi ilişki kurulamaz; akit yoktur⁴⁷. Butlan ise, kurucu unsurları mevcut olduğu için bir akit in’ikad etmiş olmakla beraber, muteberlik şartlarından kamu düzenini ilgilendirecek önemde bulunanların gerçekleşmemiş olması halidir⁴⁸; örneğin irade beyanında bulunan kimsenin ehliyetsizliği (temyiz kudretinin bulunmaması).

Yokluk ve butlanın ayırt edilmesi her zaman kolay değildir. Yokluk ve butlan hallerini ayırt etmede şu kıstaslar kullanılabilir. Bir hukuki işlem konusu (içeriği) itibariyle emredici hukuk kurallarına aykırıysa, başka bir ifadeyle öze ilişkin emredici hukuk kurallarına aykırılık söz konusuysa şeklen var olan ancak sakat bir işlemden bahsedebiliriz; bu durumda işlem butlanla sakattır⁴⁹. Ancak, bir hukuki işlemin unsurlarını oluşturan, onun mevcudiyet şartlarını oluşturan (kanuni şekil yada irade beyanı eksikliği gibi) kurucu-şekli nitelikteki emredici hükümlere aykırı olduğu takdirde ise, işlem hiç doğmamıştır; işlem yok hükmündedir⁵⁰.

Hem yokluk hem de butlan ilgili herkes tarafından, zamanaşımı yada hak düşürücü süreye tabi olmaksızın her zaman ileri sürülebilecek, ileri sürülmesi dahi hakim yokluğu resen dikkate alacaktır. Ancak, Bir işlemi yok yada butlanla sakat kabul etmemiz bizi hukuken farklı sonuçlara götürecektir. Butlanla sakat bir işlem tahvil (conversion) yoluyla geçerlilik kazandırma ve dürüstlük kuralına aykırı ileri sürülemez imkanı haizdir⁵¹. Ancak, yok bir işleme hukuki sonuç bağlama imkanı yoktur.

b. Doktrinde genel kabul: ultra vires işlemin yokluğu

⁴⁵ İmregün, Oğuz, **Anonim Ortaklıklar** (Kısaca: AO), 4. Bası, Yasa Yayıncılık, 1989, İstanbul; İmregün, **Ehliyet**, s. 283 vd.

⁴⁶ Domaniç, **KKŞ**, s. 137 vd.

⁴⁷ Oğuzman, Kemal, M/ Öz, Turgut, **Borçlar hukuku, Genel Hükümler, Yedinci Bası, Vedat Kitapçılık**, İstanbul, 2009, s. 137

⁴⁸ Oğuzman/Öz, **a.g.e.**, s. 137.

⁴⁹ Moroğlu, Erdoğan, **Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü** (Kısaca: Hükümsüzlük) 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009 s. 25, 26.

⁵⁰ Moroğlu, **Hükümsüzlük**, s. 25.

⁵¹ Oğuzman, Öz, **a.g.e.**, s. 138-139.

Doktrinde genel kabul gören görüş, ticaret şirketlerinin ultra vires işlemlerinin, yani şirketin işletme konusu çevresi dışında kalan işlemlerin yok hükmünde olması idi⁵². Bu işlemler, yok hükmünde kabul edildiğine göre hiç bir şekilde şirketi veya karşı tarafı bağlamayacak ve en baştan itibaren hiç yapılmamış sayılacaktı. İşlem yok hükmünde olduğundan şirket ortaklarının oybirliği ile de olsa anılan işleme icazet verme olanağı yoktu⁵³. Yapılabilecek tek şey, işlemin işletme konusuna girmesini sağlayacak biçimde şirketin esas sözleşmesini değiştirmek ve işlemi en baştan yapmaktı. Bu görüş kabul edilirse, işlemin yok hükmünde olduğunu herkesin ileri sürebileceği ve bu durumun herkese karşı ileri sürülebileceği de kabul edilmeliydi⁵⁴. Böyle bir işlemle tarafların iktisap ettiği mal ve hakların iadesi Borçlar Kanununun sebepsiz zenginleşmeye ilişkin hükümlerine dayanılarak istenebilme imkanı bulunmaktaydı⁵⁵.

c. Doktrinde farklı görüşler

Ansay, mevzuu veya maksadın devletin iznine ihtiyaç olmadan genişletilebileceği hallerde şirket ehliyetinin sınırlanmış olmadığını savunmuştu. Buna göre, temsil yetkisi maksat ve mevzuu ile sınırlı olduğundan kanuni temsilcilerin bu sınırı aşarak yaptığı işlemler şirketi bağlamasa da; şirketin hak ehliyeti daha geniş olduğu için temsil yetkisi dışındaki işlemi şirket maksat şartını değiştirerek benimseyebileceği kabul edilmekteydi⁵⁶.

Eriş, eTK m. 175 ve 176 hükümleri gereği kolektif ortaklıklarda temsil yetkisinin ortaklık konusu ile değil, ortaklık amacıyla (gaye) sınırlandırıldığını ve 165. madde gereği ortakların oybirliği ile konu dışı karar alabileceğini; böylece eTK m. 137 hükmünün kolektif, komandit ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlere uygulanamayacağı kanaatindeydi⁵⁷. Aynı yazar, anonim ve limited şirketler için de ortaklık sözleşmesi dışında yapılan işlemlerin yok hükmünde olmayacağını, yokluk yaptırımının ancak işlemin kurucu unsurlarının bulunmaması halinde söz konusu olacağını ve ehliyetsizliğin olduğu hallerde kurucu unsurda eksikliğin olmayacağını ileri sürmüş ve işletme konusu dışında kalan işlemlerin butlan yaptırımına tabi olacağı; ancak ortaklık sözleşmesi değiştirilerek geçerlilik kazandırılabilmesi sonucuna ulaşmıştı⁵⁸.

Kuntalp'a göre, ticaret ortaklıklarında ehliyet düzenlemesi genelde sözleşmesel nitelikte olmasından dolayı ehliyet alanı dışındaki işlemlerin (ultra vires) yok işlem sayılamayacağını öne sürmüştü. Buna göre, batıl olarak kabul edilseler dahi hukuken bir varlık kazanmış

⁵² Bu görüşü savunan yazarlar için bkz. dn. 3.

⁵³ "Temsil organı tarafından yapılan ultra vires işlemlere icazet verilip verilemeyeceğine karar vermek için sınırlamanın amacına bakmak gerekir; sınırlamanın amacı kamu düzeni düşüncesi ise esas itibarıyla icazet verilemez, ancak ortakların menfaatlerini korumak maksadı ile konulmuş akdi sınırlama söz konusu ise şirket konusunu genişletmek ve geçmişe etkili hale getirmek suretiyle işlem geçerli kılınabilir. Bunun için ya ortakların oybirliği ile karar vermesi yada esas sözleşme değişikliği gerekir." (Bkz Karayalçın, Yaşar, **Ticaret Hukuku Dersleri Şirketler Hukuku A) Giriş- Şahıs Şirketleri**, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, 1965.s.131).

⁵⁴ "Akdi sınırlama hallerinde Türk hukukunda hemen sadece ortakların menfaatini korumak bahis konusudur. Bu hallerde ehliyet dışı muamelelerin şirketi bağlamayacağını yalnız ilgili şirket veya ortaklar ileri sürebilir. Sınırlamanın gayesi üçüncü şahısların menfaatini korumak olmadığı vakit ehliyet dışı akidlerin hükümsüzlüğünü üçüncü şahıslar ileri süremez" (Karayalçın, a.g.e. , s. 131).

⁵⁵ Domaniç, **Şerh I**, s. 450.

⁵⁶ Ansay, a.g.m. , s. 83.

⁵⁷ Eriş, a.g.e. , s. 1656; İmregün, **Ehliyet**, s. 283 vd.

⁵⁸ A.e. , s. 1655.

olmalarından dolayı bu işlemler geçersizlik nedenleri ortadan kaldırılmak suretiyle sağlığa kavuşturulabilecekti⁵⁹.

Karayalçın, ticaret şirketlerinin ehliyetinin sınırlandırılmasının gayelerini sınıflandırmış ve sınırlandırmanın amacı kamu düzeni ise şirketin yapılan işleme icazet vermek suretiyle geçerlilik kazandıramayacağını; ancak akdi sınırlama hallerinde ise şirketin ehliyet dışındaki işlemlere, şirket konusunu genişletip geçmişe etkili hale getirmek suretiyle icazet verebileceğini savunmuştu⁶⁰.

d. Değerlendirme

Butlan, kurucu unsurları tam olan bir işlemin önemli geçerlilik şartlarının noksan olması; yokluk ise bir hukuki işlemin kurucu unsurlarındaki eksikliklerdir. İrade beyanı bir hukuki işlemin oluşması için kurucu nitelikte bir unsurdur. Gerçek kişilerin TMK hükümleri gereği sınırsız olarak belirlenmiştir. Kanunda sınırlanan, temyiz kudretinin olmaması, akıl zayıflığı, yaş gibi nedenlerle fiil ehliyetidir. Temyiz kudreti olmayan birinin yaptığı işlemi yok kabul edemeyiz, kesin hükümsüzdür (mutlak butlan); çünkü hak ehliyeti çerçevesinde şeklen de olsa bir irade ortaya konulmuştur. Ancak, ETK m. 137, ticaret şirketlerinin hak ehliyetini kısıtlamaktadır bu neden şirket tüzel kişinin hak ehliyetinin sınırları dışında şeklen de olsa iradesinin oluşması mümkün değildir. Bu nedenle, hukuki işlemi meydana getirecek irade oluşmadığından işlemin kurucu unsuru noksan kalmıştır. Bu gerekçeyle, ticaret şirketlerinin işletme konusu dışında kalan işlemlerin yok hükmünde olduğu fikri isabetli gözükmektedir.

Yok hükmündeki işlemi geçmişe etkili olarak geçerli kılmak, taraflar açıkça kabul etse, şirket icazet verse dahi mümkün değildir. Yapılacak tek şey esas sözleşmede işletme konusunun söz konusu işlemi kapsayacak şekilde değiştirilmesidir.

Yargıtay bir kararında başkasının borçlanacağı meblağı temin için sahibi bulunduğu gayrimenkulleri ipotek etmek suretiyle munzam teminat göstermenin şirketin iştiğal mevzuu dışında kaldığını düşünmüştür⁶¹. Ancak Yargıtay'ın bir başka kararına göre bir şirket başka bir şirketin borcundan dolayı bankaya karşı müteselsil kefil olabilir. Çünkü ticari amaç güden şirketlerin birbirleriyle bu şekilde ilişki kurmaları ve yardımcı olmaları normaldir. Bu işlemin ticari hayatın bir gereği, amaçlarına ulaşmak ve iştiğal konuları bakımından başarı sağlamak için yapılması zorunludur⁶².

Bu kararlar değerlendirildiğinde, Yargıtay'ın kural olarak şirketlerin başkasının borcu için teminat vermesini iştiğal konusu dışında değerlendirmiştir. Ancak, bu işlem, şirketin iştiğal konusuna ulaşması için zaruriyse bu durumda işlem iştiğal konusu içinde değerlendirilmiştir. Daha önce de bahsettiğimiz üzere, ticari hayatın gereği olan ya da şirketin iştiğal konusuna ulaşmak için yapması zorunlu işlemler, işletme konusunun içinde kabul edilmese dahi "işletme konusu çevresi"ne dahildir. Şirket bu işlemleri yapmaya herhangi bir genişletici kanuni istisna hükmüne dayanma gereği duymaksızın ehildir. Bu nedenle, ilgili

⁵⁹ Kuntalp, **a.g.m.**, s. 17.

⁶⁰ Karayalçın, **a.g.e.**, s.131, 132.

⁶¹ İİD 03.03.1962 tarih ve 1627/2790 sayılı kararı (Bkz. Moroğlu/Kendigelen, **a.g.e.**, s. 170).

⁶² 11. HD'nin 01.03.1979 tarih ve 392/981 sayılı kararı; aynı yönde Yargıtay 11. HD. 23.03.1982 tarih ve 851/1225 sayılı kararı; 11. HD'nin 21.01.1994 tarih ve 6997/258 sayılı kararı. (Bkz. Moroğlu/ Kendigelen, **a.g.e.**, s. 171).

yargıtay kararları yerindedir. Şüphesiz şirket, kendi borcu için yada kredi temini için ipotek veya rehin vermesi şirketin işgal konusu çevresindedir.

Yargıtay bir kararında, şirket rezervasyonunun iptalinden dolayı şirket yönetim kurulu başkanı olan dava dışı bir şahsın üzüntü duyması şirket tüzel kişiliğine manevi tazminat talep hakkı vermeyeceğini hükme bağlamıştır⁶³. Manevi tazminat açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bir hak olup, kişinin bizzat kendisinin kendi adına açması gerekir. ;Bu nedenle yöneticinin duyduğu elemenden dolayı şirket adına dava açmak hukuka aykırıdır. Bu nedenle yargıtayın görüşü yerindedir.

C. Ticaret Şirketlerinin Temsili Üzerinde

Hak ehliyetinin olmadığı bir alanda fiil ehliyetinden söz edebilme imkanı bulunmamaktadır; başka bir ifadeyle, ticaret şirketlerinin hak ehliyetini kısıtlayan eTK m. 137. hükmü aynı zamanda temsil yetkisinin de doğal bir sınırı niteliğindedir. Bunun yanında temsil yetkisini düzenleyen hükümlerde ticaret şirketleride kanuni temsilcilerin temsil yetkisini kısıtlayan düzenlemelere yer verilmiştir.

1. Şahıs şirketlerinde temsilin sınırı: Gaye

eTK Madde 176 – “Şirketi temsile salahiyyetli olan kimse, şirketin gayesine dahil olan her nevi iş ve hukuki muameleleri şirket namına yapmak ve şirketin unvanını kullanmak salahiyyetini haizdir. Bu salahiyyeti tahdit eden her şart, hüsnüniyetle hareket eden üçüncü şahıslara karşı hükümsüzdür.

Ancak şirket mukavelesinin tescil ve ilan edilmiş olan kısmına göre şirketin ilzam edilebilmesi için mütaaddit ortakların imzası şart kılınmışsa, bu şart, üçüncü şahıslara karşı da muteberdir”.

ETK m. 176 hükmü gereği kollektif şirketlerin temsiline şirketin gayesine dahil olan her türlü iş ve işlemler temsil yetkisi kapsamındaydı. Gaye yada amaç ulaşılmak istenen sonuç anlamında kabul edilebilir⁶⁴. Burada geçen gaye sözüyle “kazanç sağlamak ve ortakları arasında paylaşmak” kastedildiği sonucuna ulaşabiliriz⁶⁵. Bu hüküm, ETK m. 256 gereği adi komandit şirketler için de geçerli olacaktır. Bu bağlamda, şahıs şirketlerinin fiil ehliyetinin sınırını “kazanç paylaşma” amacını oluşturmaktaydı.

Belirtmek gerekir ki, şahıs şirketleri de dahil bütün ticaret şirketlerinin hak ehliyeti ETK m. 137 anlamında “esas sözleşmelerinde yazılı işletme konuları çevresi” ile sınırlandırılmıştı. “İşletme konusu” deyiminden anlaşılan, şirketin maksat ve gayesine ulaşmak üzere yürüttüğü faaliyetin dahil olduğu alan idi. Bu sınırın ötesinde fiil ehliyeti kabul edilemez. Başka bir ifadeyle hak ehliyetini sınırlayan bu hüküm temsile yetkili kimselerin temsil yetkisine dair kanuni bir sınır oluşturmaktaydı.

Şirket gayesi içinde dahi fiil ehliyetinin iradi olarak sınırlanması mümkündür. ETK m. 176 hükmü temsil yetkisinin iradi olarak sınırlandırılmasına cevaz vermiştir. Ancak bu sınırlandırmalar tescil edilmiş olsalar bile üçüncü şahıslara karşı ileri sürülemez. Sadece iç ilişkide geçerli olup, üçüncü şahıslara karşı hükümsüzdür. Burada üçüncü kişilerin iyiniyetli

⁶³ 11. HD'nin 24.01.1991 tarih ve 89-8483/160 sayılı kararı a.e. , s. 171.

⁶⁴ Hırş gaye, “maksat” ve “mevzuu”yu şu şekilde tanımlar: Gaye: Faaliyetin son hedefi ve niteliği; Maksat: Faaliyet vasıtası ile doğrudan elde edilmek istenen sonuç; Mevzuu: Faaliyetin yol ve vasıtaları (Bkz. Hırş, Ernest, **Ticaret Hukuku Dersleri**, 2. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1946 s. 186).

⁶⁵ İmregün, **KKO**, s. 67; İmregün, **Ehliyet**, s. 291.

olmaması sonucu değiştirmeyecektir. Ancak, temsil yetkisinin birlikte imza şartına bağlanıp, bu hususun ilan edilmesi halinde; söz konusu sınırlama üçüncü şahıslara karşı ileri sürülebilir. Temsil yetkisi birlikte imza şartıyla sınırlandırılmış; ancak husus ilan edilmemişse (ki bu husus ETK m. 176 gereği kanunen tescili lazım gelen bir husustur) bunun üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilmesi için üçüncü kişilerin sınırlamayı bildiklerinin (müspet vukuflarının) ispat edilmesi gerekir⁶⁶.

2. Sermaye şirketlerinde temsilin sınırı: maksat ve mevzuu

ETK m. 321 – “Temsile salahiyetli olanlar şirketin maksat ve mevzuuna dahil olan her nevi işleri ve hukuki muameleleri şirket adına yapmak ve şirket unvanını kullanmak hakkını haizdirler.

Temsil salahiyetinin tahdidi, hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara karşı hüküm ifade etmez. Ancak temsil salahiyetinin sadece merkezin veya bir şubenin işlerine hasrolunduğuna veya müştereken kullanılmasına dair tescil ve ilan edilen tahditler muteberdir”.

ETK m. 321 f. 1 gereği anonim şirkette temsile yetkili kimseler şirketin “maksat ve mevzuu”na giren her türlü iş ve hukuki muameleleri yapmakla yetkili idi. Bu hüküm eTK m. 476 gereği sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ve eTK m. 542 gereği limited şirket için de uygulanabilir nitelikteydi. Mevzuu (konu) ile kastedilen şirketin amacına ulaşmak için üzerinde faaliyet gösterdiği ve esas sözleşmesinde yazılı bulunan iktisadi faaliyet alanları anlaşılmaktaydı. Maksat ise gayenin oluşmasına hizmet eden faaliyetin türü olarak kabul edilmekteydi⁶⁷.

Sermaye şirketlerinin fiil ehliyeti de şahıs şirketlerinde olduğu gibi iradi olarak sınırlandırılabilceği de kabul edilebilir. Nitekim, eTK m. 321 f. 2 gereği temsil yetkisinin iradi olarak sınırlandırılması mümkündür. Bu sınırlandırmalar kural olarak üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez; sadece iç ilişkide geçerli nitelikteydi. Ancak sınırlama temsil yetkisinin birlikte kullanılmasına ilişkinse veyahut temsil yetkisi sadece şube yada merkezin işlerine hasrolunmuşsa bu hususun ilan edilmesi, şayet ilan edilmemişse üçüncü kişilerin bu hususu bilmeleri⁶⁸ (müspet vukuf) durumunda bahsettiğimiz bu sınırlamalar onlara karşı da ileri sürülebilir hale gelmekteydi.

3. Temsil yetkisinin aşılması ve sonuçları

Şirketi temsile yetkili kimselerin temsil yetkilerini aşarak yaptıkları işlemlerler üç grupta incelenebilir:

i. **İşletme Konusu Çevresi Dışındaki İşlemler:** İşletme konusunun çevresi şirketin hak ehliyetinin sınırını oluşturmaktaydı. Bu sınırlar dışında şirketin hak edinmesi ve borç yüklenmesi mümkün değildi. İşlem yok hükmünde kabul edilmekteydi. İşlem yok hükmünde olduğundan burada yetkisiz temsil hükümlerinin de uygulanma imkanı bulunmamaktaydı. Taraflar hiç bir şekilde işlemlerle bağlı değildi.

ii. **Şirketin amacı dışındaki işlemler:** Şirketlerin amacı en geniş tabirle kar elde etmek, kazanç paylaşmaktır. Ancak belirtmek gerekir ki, ticaret şirketlerinin esas sözleşmelerinde

⁶⁶ ETK, m.39, f. 2.

⁶⁷ Arslanlı, **KKŞ**, s. 77

⁶⁸ TTK, m. 39, f. 2.

yazılı işletme konusu dışında hak ehliyeti bulunmamaktaydı Konunun amaca göre daha sınırlı olduğunu kabul edersek şirketin amacını aşarak yapılan işlemler aynı zamanda konusunu da aşmış olacağı kabul edilmekteydi.

iii. **İradi sınırlandırmaların dışındaki işlemler:** Bu sınırlandırmalar kural olarak iç ilişkide geçerli iken, dış ilişkide ileri sürülememekteydi. Bu işlemlerin ancak belli şartlarda, yani temsil yetkisi eTK m. 321’de bahsi geçen konularda ve tescil edilmek kaydıyla üçüncü kişilere karşı ileri sürmesi mümkün idi.

II. AVRUPA BİRLİĞİN KONSEYİNİN 68/151 SAYILI YÖNERGESİ

Kamuyu aydınlatma yönergesi olarak da bilinen bu yönerge, ultra vires ilkesine dair olması ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu kaleme alınırken esas alınması bakımından önem teşkil etmektedir.. Bu bölümde yönergenin konumuzla ilgili maddeleri incelenecektir.

“MADDE 9: (1) Şirket, organları aracılığı ile yapılan işlemlerden dolayı, bu işlemler faaliyet konusuna girmese dahi üçüncü kişilere karşı sorumludur; meğer ki bu işlemler kanunen organlara tahsis edilen veya edilebilecek yetkileri aşsın.

Bununla birlikte üye devletler (mevzuatlarında), işlemin faaliyet konusu dışında olduğunun üçüncü kişi tarafından bilindiği yada halin icabından bilmemesinin mümkün olmayacağı ispatlanmak kaydı ile, şirketin faaliyet konusuna girmeyen işlemlerden dolayı bağlı olmayacağını kararlaştırabilirler; şirket esas sözleşmesinin ilan edilmiş olması bu hususu ispat için tek başına yeterli bir delil değildir.

(2) Esas sözleşmeye veya yetkili organların kararına dayalı (olarak yapılan) şirket organlarının yetki sınırlandırmaları, kamuya açıklanmış olsa dahi üçüncü kişilere karşı hiçbir şekilde ileri sürülemez.... ”⁶⁹

Öncelikle değinilmesi gereken husus, adı geçen yönergenin ilk maddesi gereği yönerge kapsamına ortaklar açısından sınırlı sorumluluk ilkesinin benimsendiği şirketleri⁷⁰ girdiğidir. Dolayısıyla, yönerge üye devletlere sadece bahsi geçen şirketler için düzenleme yapmayı yükümlü kılmıştır. Dolayısıyla şahıs şirketler için bu hükümleri iç hukuk sistemine aktarma yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Yönerge hükümleri incelendiğinde şunlar dikkati çekmektedir:

1. Yönerge gereği şirket, faaliyet konusuna girmese dahi organlarının yaptığı işlemlerden üçüncü şahıslara karşı sorumludur. Bu hüküm TTK m. 371 f. 2 ile paralellik arz eder.

2. Yönerge, üye devletlere müspet vukufu olan üçüncü kişilere karşı şirketin faaliyet konusu dışında kalan işlemlerden sorumlu olmayacağını düzenleme yetkisi vermiştir⁷¹. TTK m. 371 f.2 ise üçüncü kişinin iyiniyetli olmaması haline hukuki sonuç bağlamıştır. Yönergedeki hükümle karşılaştırıldığında, TTK’daki hükmün şirketi daha çok koruduğu görülür; nitekim nitekim şirket üçüncü şahsın halin icabı gereği bilebilecek durumda ispatlaması yeterlidir, bilmemesinin imkansız olduğunu ispatlamak zorunda değildir

⁶⁹ Kendigelen, Abuzer, “Sermaye Şirketlerinde Ehliyet- Temsil- Butlan ve Kuruluşun Doğan Sorumluluk”, **Makalelerim**, C.I (1986-2001), 2.Bs., Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 513,514’dan naklen.

⁷⁰ A.Ş.; Ltd.Ş.; Kol.Ş.; Kom. Ş.; P. Kom. Ş.

⁷¹ “Yönerge üçüncü şahısların “bilmesinin gerekmemesi” hali değil “bilmemesinin mümkün olmaması” durumuna hukuki sonuç bağlamıştır. Dolayısıyla, yönergenin üçüncü kişinin iyiniyetli olmamasını değil müspet vukuf halini aradığı düşünülebilir”. (Bkz. Kendigelen, **a.g.m.**, s. 519).

3. Yönergede dikkati çeken bir başka husus, iradi sınırlandırmaların üçüncü kişilere karşı ileri sürülemeyeceğidir. Bu hüküm, eTK m. 321 ve 176 ile TTK 233 ve 371 hükümleri ile paraleldir. Hem meri Ticaret Kanunu hem de yeni kanun iradi sınırlamaların üçüncü şahıslara karşı ileri sürülemeyeceğini kural olarak benimsemekle birlikte, birlikte temsil yada merkez veya şube işlerine hasredilme şeklinde istisnalar koymuştur.

Yönergede üye devletlere şirketin temsili açısından şirketin işletme konusunu aşan işlemlerin geçersizliğini düzenleme yetkisi verildiği görülmektedir. Bu nedenle yönergenin hak ehliyetinin bir sınırı olarak düşünülen ultra vires ilkesinin klasik anlamını (ultra vires of corporation) terkettiği düşünülebilirse de, temsil yetkisinin faaliyet konusu bakımından sınırlandırılması anlamında (ultra vires of direktors) ilkeyi koruduğu sonucuna ulaşabiliriz⁷².

Yönerge, üye devletlere mevzuatlarında işlemin faaliyet konusu dışında olduğunun üçüncü kişi tarafından bilindiğini yada halin icabından bilmemesinin mümkün olmadığını ispatlanmak suretiyle şirketin faaliyet konusuna girmeyen işlemle bağlı olmayacağını kararlaştırabilme yetkisi tanımıştır. Bu nedenle yönergenin ultra vires ilkesini tamamen terk ettiğini söyleme imkanı yoktur⁷³.

III. 6102 SAYILI KANUN ULTRA VİRES İLKESİNİN TİCARET ŞİRKETLERİNİN EHLİYETİ VE TEMSİLİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

A. Giriş

01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Ticaret Kanunu (TTK) ticaret şirketlerinin hak ehliyetini sınırlayan ultra vires ilkesinden vazgeçmiştir⁷⁴. Buna uygun olarak, TTK m. 125 ticaret şirketlerinin ehliyetini en geniş anlamda tanımlamıştır⁷⁵. Bu hükme göre artık ultra vires ilkesinin tamamen kaldırıldığı⁷⁶ ve ticaret şirketlerinin yaradılış gereği insana özgü nitelikler dışında bütün hak ve borçlara ehil olduğu söylenebilir. Bu hüküm, Genel Hükümler başlığı altında düzenlendiğine göre, bütün ticaret şirketleri için uygulama alanı bulacaktır.

MADDE 125- “(1) Ticaret şirketleri tüzel kişiliği haizdir.

(2) Ticaret şirketleri, Türk Medenî Kanununun 48 inci maddesi çerçevesinde bütün haklardan yararlanabilir ve borçları üstlenebilirler. Bu husustaki kanuni istisnalar saklıdır.”

⁷² Kendigelen, a.g.m. , s. 518

⁷³ Kendigelen, Abuzer, **40. Yılında Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları**, 5-6 Aralık 1998, Beta Yayınları, İstanbul, 1998, s. 44.

⁷⁴ “AB ile hukuk uyumlaştırması gereği bir yana, ultra vires doktrininin Türkiye tarafından muhafazasını haklı gösterebilecek küçük yada büyük hiç bir sebep mevcut değildir. Bu doktrinin terk edilmesi Türk hukukunda bir boşluk yaratmayacaktır” (Bkz. Tekinalp, Ünal, “Ultra Vires” **40. Yılında Türk Ticaret Kanunu**, Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1997 s. 46).

⁷⁵ Maddenin gerekçesi ultra vires ilkesinin vazgeçildiğini ve ticaret şirketlerinin ehliyetinin en geniş anlamda belirlendiği vurgulamaktadır: “Madde 125 - Bu madde, 6762 sayılı Kanunun 137 nci maddesinde öngörülmüş bulunan ve tüm ticaret şirketleri için geçerli olan ultra vires ilkesini, AET'nin 68/151 sayılı şirketlere ilişkin Birinci Yönergesinin ilgili hükmünü dikkate alarak kaldırmıştır. Ticaret şirketleri Türk Medenî Kanununun 48 inci maddesi çerçevesinde haklardan yararlanabilecek, borçlar üstlenebileceklerdir. 371 inci maddenin ikinci fıkrasında olduğu gibi Tasarının bazı hükümlerinde, işletme konusu dışında yapılan işlemlerin hukukî sonuçları özel olarak düzenlenmiştir”.

⁷⁶ Yıldız, a.g.m. , s. 337.

Görüldüğü üzere, ticaret şirketlerinin ehliyetini esas sözleşmelerinde yazılı işletme konularıyla sınırlayan ETK m. 137 hükmü kaldırılarak; yerine ticaret şirketlerinin ehliyetini en geniş şekilde belirleyen TTK m. 125 getirilmiştir. Maddenin gerekçesinde olduğu gibi genel gerekçede de AET'nin ilgili yönergesinin bu değişiklikte esas alındığı vurgulanmıştır⁷⁷.

Belirtmek gerekir ki, artık ticaret şirketlerinin hak ehliyeti işletme konusuyla sınırlı değildir. Ancak, işletme konusu muhtelif hükümlerde şirket esas sözleşmesinde bulunması zorunlu unsur olarak sayılmış ve bütün ticaret şirketleri için şirket yöneticilerinin temsil yetkisini sınırlayan kanuni bir unsur olarak varlığını korumuştur. Ticaret şirketlerinin temsiline ilişkin konulmuş kısıtlama, aynı zamanda şirketin tüzel kişi olarak yapabileceği iş ve işlemlerin de sınırını teşkil edeceğinden şirketin fiil ehliyetinin sınırlandığı sonucuna ulaşılabilir. Sonuç olarak, yeni kanunda kanunda ultra vires ilkesi ticaret şirketlerinin hak ehliyeti bakımından ortadan kaldırılmış olsa da, fiil ehliyeti bakımından etkilerinin hala korunduğu söylenebilecektir.

B. Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti Üzerinde

ETK m. 138 hükmü MK m. 45, 47, 48, 49 (TMK m. 47, 49, 50 51) hükümlerini uygulanacak hükümler arasında saymakta ve ETK m. 137 hükmüne paralel olarak tüzel kişilerin hak ehliyetini en geniş biçimde belirleyen MK m. 46 (TMK m. 48) hükmünü dışarıda bırakmaktaydı. TTK m. 126'de yer alan uygulanacak hükümlerde TMK'nın tüzel kişilere ilişkin genel hükümlerine yer vermiştir; dolayısıyla TMK m. 48 de dahil edilmiştir. Böylece, TTK TMK m.48'i hem m. 125 hem de m. 126 hükümlerinde vurgulayarak, özel hüküm vasfını kazandırmıştır.

Artık bu düzenleme gereği, ticaret şirketleri yaradılış gereği insana has nitelikler dışında bütün hakları iktisap edebilir ve borç yüklenebilir. Bu hüküm TMK m. 48'e paraleldir. İnsana has nitelikler, tüzel kişilerin hiç bir zaman sahip olamayacağı vasıflar olduğu için, tüzel kişilerin hak ehliyetinin doğal sınırını oluşturur. Bunun dışında tüzel kişilerin hak ehliyeti kural olarak sınırsız kabul edilmiştir. Belirtmek gerekir ki, kanun koyucu açıkça ticaret şirketlerinin hak ehliyetini bu şekilde en geniş biçimde tanımladığına göre, tahsis ilkesi⁷⁸ nin ticaret şirketleri için uygulanma imkanı bulunmamaktadır. Dolayısıyla artık ticaret şirketleri kar elde etme ve paylaşma amacına hizmet etmeyen hususlarda dahi hak ehliyetine sahiptir.

⁷⁷ "6762 sayılı Kanun, ticaret şirketlerinin, şirket sözleşmesinde yazılı işletme konusunun çerçevesi içinde kalmak şartıyla, hak iktisap edebilecekleri ve borç yüklenebilecekleri ilkesel hükmünü içeriyordu. Bu hüküm uyarınca, işletme konusu dışında ticaret şirketleri hak ehliyetini haiz değildi; işletme konusu dışında yapılan işlemler ultra vires olduğu için yok sayılıyordu. Türk hukukuna 6762 sayılı Kanun ile giren, ticaret şirketleri hukukuna hakim olan bu temel kural, Türk ticaret ve medeni hukuk öğretilerinde eleştiriliyordu. Hatta bazıları ultra vires'i geçmiş yıllarda kalan merkezî planlama anlayışı ile bağlantılı görüyordu. AET 1968 tarihli ve 68/54 sayılı, şirketlere ilişkin birinci yönergesinde, AET'ye üye ülkelerin ultra vires kuralını kanunlarından çıkarmalarını öngörüyordu. Yönerge, bu hükmü ile üçüncü kişileri korumayı amaçlıyordu. Temsile yetkili kişilerin, şirket adına yaptıkları işlemlerin şirketi bağlayacağına üçüncü kişilerin güvenmelerinin sağlanması, işlem ve pazar güvenliği için şarttı. Bir taraftan hep gündemde bulunan eleştiriler, diğer taraftan AET'nin yönergesi dikkate alınarak ultra vires hükmüne Tasarıda yer verilmemiştir. İlkenin kaldırılması sebebiyle, şirketin işletme konusu dışında yapacağı işlemlerin sonuçları, Tasarıda üçüncü kişinin iyiniyeti çerçevesinde düzenlenmiştir."

⁷⁸ Tahsis ilkesi, Medeni hukukta kabul gören bu ilkeye göre tüzel kişilerin ehliyeti tahsis edildikleri amaçla sınırlıdır. Bu ilke şirketler için kabul edilecek olursa, şirketlerin ehliyetinin "kar elde etme ve ortaklar arasında paylaşma" gayesiyle sınırlı olduğu savunulabilir; ne var ki TTK 125'in açık ifadesi gereği bu ilkenin ticaret şirketleri için uygulanma imkanı bulunmamaktadır.

TTK m. 125 hükmü, eTK m. 137’de olduğu gibi kanuni istisnaları saklı tutmuştur. Adı geçen kanuni istisnaları kanunlarda yer alan ve ticaret şirketlerinin hak ehliyetini genişleten veya daraltan istisnalar olduğundan önceki bölümde söz etmiştik. Yeni kanun ticaret şirketlerinin ehliyetini en geniş biçimde belirlediğine göre artık ehliyeti genişleten istisnalardan bahsetme imkanı yoktur. Dolayısıyla TTK m.125’te bahsedilen kanuni istisnaları ticaret şirketlerinin hak ehliyetini sınırlayan kanun hükümleri olarak kabul etmek gerekir.

Artık ticaret şirketleri işletme konusuna girsin ya da girmesin; amacına uygun olsun yada olmasın hak iktisap edebilmeye ve borç yüklenmeye ehildir. Şirketin temsil organı tarafından yapılan işlemler, doğrudan şirketi bağlayacaktır; şirket iyi niyetli üçüncü kişilere karşı işlemin işletme konusu dışında kaldığını ileri süremeyecektir. Şirket elbette ki bunu iç ilişkide temsil yetkisini aşarak işlem yapan temsilcilerine karşı ileri sürebilecek ve zararı varsa onlardan tazmin edebilecektir. Kısaca, 6102 sayılı Kanundaki düzenlemede işletme konusu dışında kalan işlemlerden ortaya çıkan uyuşmazlıklar artık şirketin ehliyetine ilişkin bir problem değildir; sadece temsil yetkisine dair bir sorundur. Başka bir ifadeyle, işletme konusu aşan işlemler şirketin fiil ehliyetinin kapsamı dışında olsa da, hak ehliyetinin sınırları içindedir.

C. Ticaret Şirketlerinin Temsili Üzerinde

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun ticaret şirketlerinin esas sözleşmelerinin zorunlu unsurlarını düzenleyen hükümlerinde⁷⁹ işletme konusunu da saymıştır.. Adı geçen hükümlerde ilgili şirket türleri için ortak bir ifade olarak “esaslı noktaları belirtilmiş ve tanımlanmış bir biçimde işletme konusu” ibaresi kullanılmıştır. Mülga Ticaret Kanunundan farklı olarak işletme konusunun tanımlanmasını ve esaslı noktalarının belirtilmesini istemiştir. Nitekim, mülga Ticaret Kanununda yer alan ve şirketin hak ehliyetini kısıtlayan 137. maddesi şirketleri işletme konularını belirsiz ve kapsamlı olacak biçimde belirlemek yada gerçekte faaliyet göstermese dahi faaliyet gösterme olasılığı bulunan konuları da esas sözleşmeye yazmak suretiyle şirketin hak ehliyetini olabildiğince geniş tutma yoluna itmiştir. Ancak, artık bu hüküm olmadığına göre, şirketlerin işletme konularını açık, kapsamı sınırlı olarak belirlemelerinde bir sakınca bulunmamaktadır.

Ticaret şirketlerinin temsilinin kapsamını belirleyen TTK m. 233 (Kol.Ş.)⁸⁰ ve m. 371 (A.Ş.)⁸¹ hükümlerinde işletme konusu temsil yetkisinin bir sınırı olarak düzenlenmiştir. Bu hükümler, şirketin fiil ehliyetini sınırlamaktadır. Başka bir ifadeyle, şirketi temsile yetkili kimsenin şirketin işletme konusunu aşarak yaptığı işlemler, şirketin ehil olduğu fakat temsilcinin yapmak için yetkisinin olmadığı işlemlerdir. Yeni kanun işletme konusu dışındaki işlemleri ehliyet değil temsile ilişkin bir problem olarak görmüştür.

1. Sermaye şirketlerinde

Esasen anonim şirketler için düzenlenip, muhtelif atıf hükümleriyle diğer sermaye şirketlerine de uygulanabilecek TTK m. 371 hükmü, temsil yetkisini işletme konusuyla sınırlarken, Avrupa Birliği Konseyinin “Kamuyu Aydınlatma Yönergesi” olarak bilinen

⁷⁹ TTK m.213 (Kol. Ş.), m. 339 (A.Ş.) ve 576 (Lim. Ş.)

⁸⁰ Bu hüküm YTTK m. 317 gereği adi komandit şirkete de uygulanır

⁸¹ Bu hüküm, YTTK m. 629 gereği limited şirkete, TTK m. 565 gereği de sermayesi paylara bölünmüş limited şirkete uygulanır.

yönergesine paralel olarak, bu sınırı aşmanın sonuçlarını daha çok üçüncü şahısların lehine olmak üzere düzenlemiştir:

MADDE 371- “(1) Temsile yetkili olanlar şirketin amacına ve işletme konusuna giren her tür işleri ve hukuki işlemleri, şirket adına yapabilir ve bunun için şirket unvanını kullanabilirler. Kanuna ve esas sözleşmeye aykırı işlemler dolayısıyla şirketin rücu hakkı saklıdır.

(2) Temsile yetkili olanların, üçüncü kişilerle, işletme konusu dışında yaptığı işlemler de şirketi bağlar; meğerki, üçüncü kişinin, işlemin işletme konusu dışında bulunduğunu bildiği veya durumun gereğinden, bilebilecek durumda bulunduğu ispat edilsin. Şirket esas sözleşmesinin ilan edilmiş olması, bu hususun ispatı açısından, tek başına yeterli delil değildir⁸².

(3) Temsil yetkisinin sınırlandırılması, iyiniyet sahibi üçüncü kişilere karşı hüküm ifade etmez; ancak, temsil yetkisinin sadece merkezin veya bir şubenin işlerine özgülendiğine veya birlikte kullanılmasına ilişkin tescil ve ilan edilen sınırlamalar geçerlidir.”

Hüküm incelendiğinde, şirketi temsile yetkili kimselerin temsil yetkilerinin meri Ticaret kanununda olduğu gibi şirketin amacı ve işletme konusu ile sınırlandırıldığını görüyoruz. Ancak, bu sınırlar aşılrsa dahi kanuni temsilcilerin yaptığı işlem şirketi kural olarak bağlayacaktır. Şirket, üçüncü kişinin işletme konusunu bildiğini yada bilmesi gerektiğini (iyiniyetli olmadığını) ispat ederse, sınırlamayı üçüncü kişilere karşı ileri sürebilecek ve işlemle bağlı olmaktan kurtulacaktır. Bu hükümden hareketle ultra vires ilkesinden tam anlamıyla uzaklaşıldığından bahsedilemeyecektir.

Nitekim iyi niyetli olmayan üçüncü şahıslara karşı şirketin işletme konusu dışındaki işlemle şirketin bağlı olmaması hükmü, işletme konusu ile sınırlanmış fiil ehliyeti öngörmekte ve ultra vires ilkesini terkettiği iddiasındaki kanunumuzun 125. maddesiyle ters düşmektedir. Şirketin işletme konusu dışında da olsa, üçüncü kişiler iyiniyetli olmasalar dahi şirketi işlemle bağlı; bu işlemler için şirkete karşı temsilcileri sorumlu tutmak kanunun özüne daha uygun bir çözüm olacaktır.

İşletme konusu, esas sözleşmede gösterilmesi zorunlu olduğundan, esas sözleşme ile tescil ve ilan edilen unsurlar arasında yer alır. Ancak bu durum, kanunun açık ifadesi gereği iyiniyetli üçüncü kişilerin iyiniyetini bertaraf etmez; şirket tescilin olumsuz fonksiyonundan yararlanamaz.

Hüküm, eski düzenlemeyle kıyaslanırsa, şirketin amacı ve işletme konusunu aşan işlemlerin şirketi bağlayacağını kabul ederek iyiniyetli üçüncü kişilerin menfaatlerini, ortakların ve şirketin aleyhine olarak korumuştur. Ancak belirtmek gerekir ki, temsilcinin belirlenmesinde şirket ve ortaklar etkilidir; bu nedenle yetki sınırları aşılarak yapılan işlemin külfetini şirkete ve ortaklara yüklemek daha adildir.

⁸² İşletme konusu ile sınırlı sorumluluk kuralını terkedip, işletme konusu ile sınırlı temsil yetkisinden söz edilmesinin çelişki yarattığı bu nedenle “meğerki, üçüncü kişinin, işlemin işletme konusu dışında bulunduğunu bildiği veya durumun gereğinden, bilebilecek durumda bulunduğu ispat edilsin” ifadesinin kaldırılması gerektiği görüşü için bkz. Moroğlu, Erdoğan, **Türk Ticaret Kanunu ile Yürürlük ve uygulama Kanunu Tasarıları Değerlendirme ve Öneriler**, 9. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009, s.169.

2. Şahıs şirketlerinde

MADDE 233- *“(1) Şirketi temsile yetkili olan kimse, şirketin işletme konusuna giren her türlü işi ve hukuki işlemleri şirket adına yapmak ve şirketin unvanını kullanmak yetkisine sahiptir. Bu yetkiyi sınırlayan her şart, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülemez.*

(2) Ancak, şirket sözleşmesinin tescil ve ilanı gerekli hükümlerine göre şirketin bağlanabilmesi için birlikte imza şart kılınmışsa, bu şart, üçüncü kişilere karşı da geçerlidir.”

TTK m. 233 eTK m. 176. maddesinin tekrarı niteliğindedir. Birinci fıkrada şirketin fiil ehliyetine kanuni bir sınırlama getirmiştir: şirketi temsile yetkili olanlar şirketin işletme konusuna giren işlemleri yapmakla ehildir. İkinci fıkrada ise mülga Ticaret kanunuyla aynı şekilde fiil ehliyetinin iradi olarak sınırlanmasına cevaz vermiştir. Ancak, işletme konusunun dışında yapılan işlemlerin sonucunu düzenlememiştir. Bu nedenle şahıs şirketleri bakımından işletme konusu dışında gerçekleştirilen iş ve işlemlerin bağlayıcılığı konusunda belirsizlik bulunmaktadır. Doktrinde bir görüş, gerekçede belirtilen iyi niyetli üçüncü kişilerle işletme konusu dışında yapılan işlemlerin şirketi bağlayacağı ilkesinin, yani eTK m. 371 f. 2 hükmünün bütün ticaret şirketleri için de uygulanabilir nitelikte olduğunu savunmaktadır⁸³. Kanaatimizce, mevcut düzenlemede, sermaye şirketleri için uygulanma imkanı olan TTK m. 371’de öngörülen ve temsil yetkisinin işletme konusu dışına çıkılarak aşılmasının sonuçlarını düzenleyen hükümlerin şahıs şirketleri için uygulama alanı bulması mümkün değildir.

Kanaatimizce, TTK m. 233’ün, TTK m. 371’de olduğu gibi, işletme konusunu aşan işlemlerin sonuçlarını açıkça düzenlenmesi daha isabetli olurdu. Başka bir yol da, şirketi temsile yetkili kimselerin şirketin işletme konusunun dışında yapacağı işlemlerin sonuçlarının TTK m. 125’de genel hüküm niteliğinde, yani tüm ticaret şirketleri için uygulanabilecek biçimde genel bir hükümle düzenlenmesidir⁸⁴. Böyle bir düzenlemeyle birlikte, uygulamada şahıs şirketleri için temsilcilerin işletme konusunu aşan işlemlerinin ne gibi hüküm ve sonuç doğuracağı konusunda yaşanan muhtemel tereddütleri ortadan kaldıracaktır.

SONUÇ

TTK m. 125, ticaret şirketlerinin hak ehliyetini kısıtlayan eTK m. 137’deki hükmü kaldırmış ve ticaret şirketlerinin hak ehliyetinin sınırlarını TMK m. 48 anlamında en geniş anlamda belirlemiştir. Ancak, TTK m. 371 gereği, şirket temsilcinin işletme konusu dışında yaptığı işlemle bağlı olmadığını iyiniyetli olmayan üçüncü şahıslara ileri sürebilecektir. Dolayısıyla ultra vires ilkesinin etkileri sermaye şirketlerinin hak ehliyeti üzerinde kalkmış olsa da, fiil ehliyeti üzerinde devam etmektedir. Hükme kaynaklık eden 68/151 sayılı yönergesinde de ultra vires ilkesinden tam anlamıyla uzaklaşıldığı söylenemez. Çünkü, yönergede ülkelere, bilen ya da bilmemesi mümkün olmayan üçüncü kişilerle yapılan işletme konusu dışındaki işlemlerle şirketlerin bağlı olmayacaklarını düzenleyebilme yetkisi tanınmıştır. Bu gerekçeyle, yönergede de ultra vires ilkesi temsil yetkisinin bir sınırı olarak korunmuştur.

⁸³ A.e. , s. 49.

⁸⁴ Arkan, Sabih, “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’da İlişkin Değerlendirmeler”, **Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Kanferans, Bildiriler- Tartışmalar**, 13-14 Mayıs 2005, Ankara 2005 s. 49.

Şirketin işletme konusu dışında yapacağı işlemlerin sonuçları, TTK m. 371’de düzenlense de benzer bir hüküm kollektif ve komandit şirketler için getirilmemiştir. Kanaatimizce, TTK m. 371 hükmü şahıs şirketleri için uygulanamaz. Şahıs şirketleri için işletme konusunu aşan işlemlerin sonuçlarının açıkça düzenlenmesi veya TTK 125’de genel bir hüküm biçiminde tüm ticaret şirketleri için uygulama alanı bulacak nitelikte TTK 371’e benzer bir hüküm getirilmesi bu belirsizliği ortadan kaldıracaktır.

KAYNAKÇA

- Akipek, Jale G. : Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, Akıntürk, Turgut C. I, 5. Bs., Beta Y., İstanbul, 2004.
- Akyazan, Sıtkı : “Türk Ticaret Kanununun 137. Maddesinin Anlam ve Kapsamı Üzerine Bir İnceleme” Batider, C.VII, S.4, 1974.
- Ansay, Tuğrul : “Anonim Şirketlerde Ehliyet Meselesi” Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, (27 Nisan- 3 Mayıs 1959) Tebliğler-Müzakereler-Yabancı Dilde Hülasalar, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1959.
- Arkan, Sabih : “Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’da İlişkin Değerlendirmeler, Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, Kanferans, Bildiriler-Tartışmalar”, 13-14 Mayıs 2005, Ankara 2005.
- Arslanlı, Halil : Kollektif ve Komandit Şirketler (Kısaca: KKŞ), 2. Bs., Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1960.
- Arslanlı, Halil : Türk Hukukunda Devletçiliğin Anonim Şirketlerin Ehliyeti Üzerine Tesiri (Kısaca: Devletçilik), Doktora Tezi, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1942.
- Domaniç, Hayri : Adi- Kollektif ve Komandit Şirketler, 4.Bası, Temel Yayın Dağıtım, İstanbul, 1988.
- Domaniç, Hayri : Anonim Şirketler (Kısaca: A.Ş.), Eğitim Yayınları, İstanbul, 1978.
- Domaniç, Hayri : Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması TTK Şerhi II (Kısaca: Şerh II), Temel Yayınları, İstanbul, 1988.
- Domaniç, Hayri : Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C.I (Kısaca: Şerh.I), Temel Yayıncılık, İstanbul, 1988.
- Eriş, Gönen : Açıklamalı- İçtihatlı Ticaret Kanunu (54-371. Maddeler), 2. C. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.
- Hirş, Ernest : Ticaret Hukuku Dersleri, 2. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1946.
- İmregün, Oğuz : Anonim Ortaklıklar (Kısaca: AO), 4. Bası, Yasa Yayıncılık, İstanbul, 1989.
- İmregün, Oğuz : Kollektif, Komandit ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Ortaklıklar (Kısaca: KKOr), Yasa Yayıncılık, İstanbul, 1989.
- İmregün, Oğuz : “Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Ehliyet ve Temsili”, II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası (10-18 Mayıs 1961) Bildiriler-Tartışmalar, 1. Kısım, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1961.

- KARABİCİOĞLU, : Anonim Şirketlerde Hak-Fiil Ehliyeti ve Ultra-Vires, Orhan Batur Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1998.
- Karayalçın, Yaşar : Ticaret Hukuku Dersleri, Şirketler Hukuku A) Giriş- Şahıs Şirketleri, Güzel İstanbul Matbaası, Ankara, 1965.
- Kendigelen, Abuzer : “Sermaye Şirketlerinde Ehliyet- Temsil- Butlan ve kuruluştan doğan sorumluluk”, Makalelerim, C.I (1986-2001), Arıkan Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- Kendigelen, Abuzer : 40. Yılında Ticaret Kanunu Semineri Tartışmaları, 5-6 Aralık 1998, Beta Yayınları, İstanbul, 1998.
- Kuntalp, Erden : “Ticaret Ortaklıklarının Ehliyeti”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu II Bildiriler-Tartışmalar, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1985.
- Moroğlu, Erdoğan : Türk Ticaret Kanunu ile Yürürlük ve uygulama Kanunu Tasarıları Değerlendirme ve Öneriler, 9. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.
- Moroğlu, Erdoğan : Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.
- Moroğlu, Erdoğan/ Abuzer : Notlu İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, Kendigelen, 9. Baskı. XII Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- Oğuzman, Kemal/ Öz, Turgut : Borçlar hukuku Genel Hükümler, Yedinci Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2009.
- Poroy, Reha, (Tekinalp, Ünal, Çamoğlu, Reha) : Ortaklıklar ve Kooperatifler Hukuku, 10. Baskı, Arıkan Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2009
- Pulaşlı, Hasan : Şirketler Hukuku, Karahan Kitapevi, 4. Baskı, İstanbul, 2003.
- Tekinalp, Ünal : “Ticaret Ortaklıklarında “Tasfiye Gayesi”nin Anlamı”, İktisat ve Maliye Dergisi, C. XXI, S.I.
- Tekinalp, Ünal : “Ultra Vires” 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1997.
- Uğur Mumcu : “İngiliz Hukukunda Ultra Vires Kavramı”, AÜHFD, C. 27, S. 1-2, 1970.
- Ülgen, Hüseyin : “Ticaret Şirketlerinin Ehliyeti”, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul, 2000.
- Yıldız, Burçak : “TTK Tasarısında Şirketlerin Ehliyeti ve Bu Bağlamda TTK m. 137 Hükmündeki “Ultra Vires” Sınırlamasının Yerindeğinin Değerlendirilmesi”, AÜHFD, C. 55, S.1, 2006.